

OD ISTE AUTORKE

SICILIJANSKI LAVOVI

Stefanija
Auči

Zima
LAVOVA

Prevela s italijanskog
Olivera Miok

■ Laguna ■

Naslov originala

Stefania Auci
L'inverno Dei Leoni

Copyright © Copyright © Stefania Auci
Edizione pubblicata in accordo con Donzelli Fietta
Agency s.r.l.s. © 2021 Casa Editrice Nord s.u.r.l.
Gruppo editoriale Mauri Spagnol

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Konsultant za istoriju i umetnost Sicilije
Frančesko Melija

This work has been translated with the contribution of the Centre for books and reading of the Italian Ministry of Culture, accompanied by the logo of the Centre available on the institutional website www.cepell.it.

CENTRO
PER IL LIBRO
E LA LETTURA

*Eleonori i Federiku,
za svu nežnost i ljubav. Ponosna sam na vas.*

„ [...] Dovoljno živeh; života mi tok
na uvelost žutog lišća je već stigô;
a ono što treba da prati starost: čast,
ljubav, poslušnost, mnoštvo prijatelja,
tome se ne smem nadati; mesto toga
kletve, mukle al' duboke; hvale usta
kojih bi se srce odreklo, al' ne sme.“

VILIJAM ŠEKSPIR, *Magbet* (V čin, III scena),
prevod: Živojin Simić, Sima Pandurović

„Svugde naokolo nebo je svetlo i prozračno,
Retko kada sam video nebo toliko vedro.
Otvori oči, kapetane, i sam reci. Vidiš li ijedan oblak
na horizontu, makar i najmanji?“

JOZEF ROT, *Hiljadu druga noć*

SADRŽAJ

Porodica Florio 1799-1868.	11
MORE Septembar 1868 – jun 1874.	13
TUNJARA Jun 1877 – septembar 1881.	79
MASLINA Decembar 1883 – novembar 1891.	176
BISERI Februar 1893 – novembar 1893.	245
KONJAK Mart 1894 – mart 1901.	315
PORCELAN April 1901 – jul 1904.	429
ĐURĐEVAK Maj 1906 – jun 1911.	483
OLOVO Oktobar 1912 – proleće 1935.	559
EPILOG Novembar 1950.	641
Porodično stablo Floriovih	648
Beleška autorke.	651
Izjave zahvalnosti	655
O autorki	661

PORODICA FLORIO 1799–1868.

Poreklom iz Banjare u Kalabriji, braća Paolo i Injacio Florio se iskrcavaju u Palermu 1799, sa namerom da se obogate. Bave se aromama – trgovci su začinima – konkurencija je nemilosrdna, ali njihov uspon se od samog početka pokazuje nezaustavljivim, tako da će se vrlo uskoro njihove aktivnosti proširiti: počinju da se bave trgovinom sumporom, od siromašnih palermitanskih plemića kupuju kuće i placeve, osnivaju brodsku kompaniju... Ovaj se impuls – hranjen tvrdoglavom odlučnošću – neće zaustaviti ni onda kada Vinčenco, Paolov sin, preuzme uzde kuće *Florio*: u porodičnim vinskim podrumima, vino za siromašne – marsala – postaje nektar dostojan kraljevske trpeze; u Favinjani novi način za konzerviranje tunjevine – u ulju i u limenkama – ponovo lansira njenu potrošnju... U svemu tome Palermo posmatra uspeh Floriovih sa mešavinom divljenja, zavisti i prezira: ti ljudi, ipak, ostaju „stranci“, „nosači“ čija krv „smrdi na znoj“... I upravo se goruća želja za društvenim priznanjem nalazi u temelju ambicije Floriovih i obeležava, i u dobru i u zlu, njihovu javnu i privatnu egzistenciju. Jer su muškarci u porodici izuzetne individue, ali su istovremeno i krhki i – iako to ne mogu da priznaju – imaju potrebu da pokraj sebe imaju podjednako izuzetne žene kao što je Đuzepina, Paolova supruga, koja žrtvuje sve – uključujući tu i

ljubav – za stabilnost porodice, ili Đulija, mlada Milanežanka, koja se uvlači kao vrtlog u Vinčencov život da bi mu postala sigurna luka, neprikosnovena stena.

Vinčenco umire 1868, sa nepunih sedamdeset godina, ostavljajući sudbinu kuće *Florio* u rukama jedinog muškog naslednika, tridesetogodišnjeg Injacija, koji se dve godine ranije oženio baronicom Đovanom d'Ondes Trigonom, na taj način donevši konačno „plemenitu krv“ u porodicu. Injacio je odrastao u znaku kulta rada, sa svešću da Floriovi moraju uvek da gledaju iza horizonta. I upravo se on priprema da napiše novo poglavlje u istoriji svoje porodice...

MORE

Septembar 1868 – jun 1874.

Ptica u kavezu ne peva od ljubavi, već od besa.

SICILIJANSKA IZREKA

Prošlo je sedam godina otkada je – 17. marta 1861. – Parlament proglasio rođenje Kraljevine Italije, sa Vitoriom Emanueleom II na mestu suverena. Izbori prvog objedinjenog parlamenta održani su u januaru (od dvadeset dva miliona stanovnika, jedva nešto više od četiristo hiljada imalo je pravo da glasa) i na njima je trijumfovala Istorijaska desnica, koju su u najvećoj meri činili zemljoposednici i industrijalci, orijentisani na teško oporezivanje, za koje se smatralo da je neophodno da bi se otplatili dugovi sa kojima se država suočila prilikom ujedinjenja. Posebno negodovanje je izazvao takozvani „porez na proizvode od brašna“ (1. januara 1869), tj. na hleb i žitarice, koji na direktan način pogađa siromašne i izaziva pobune, od kojih su neke veoma nasilne. Iako su ga pojedini političari smatrali „srednjovekovnim porezom, iz vremena Burbona i feudalaca“, ostaće na snazi do 1884. Godine 1870. ministar finansija Kvintino Sela će predstaviti još jedan niz teških mera, u nameri da nametne „štednju do kosti“.

Kraj Drugog francuskog carstva (1852-1870) i početak Treće republike (1870-1940) imaju važne uticaje na italijansku istoriju: bez francuske podrške Papska država pada 20. septembra 1870. Nakon kratkotrajne topovske paljbe, na povik „Savoja!“, italijanske trupe će ući u Rim probojem kroz kapiju Porta Pia. Rim će

zvanično postati glavni grad Italije 3. februara 1871, posle Torina (1861-1865) i Firence (1865-871). Italijanska vlada će 21. aprila usvojiti takozvani Zakon o jamstvu, s namerom da papi obezbedi lični suverenitet i slobodu da izvršava svoju duhovnu službu, ali će ga Pije IX – koji se smatra „zarobljenikom italijanske države“ – odbiti papskom poslanicom *Ubi Nos* (15. maja 1871). Sveta stolica će 10. septembra 1874. proglasiti takozvani *non expedit*, tj. zabranu katoličkim vernicima da učestvuju u italijanskom političkom životu – zabranu koja će se često zaobilaziti dok ne postane nevažeća 1919. godine.

Postepeno smanjivanje deficita, završetak velikih radova u Italiji (od tunela Mon-Seni za železnički saobraćaj, do probijanja tunela Frežus za drumski saobraćaj, otvorenog 17. septembra 1871), kao i u svetu (Suecki kanal je svečano otvoren 17. novembra 1869), te upliv stranog kapitala čine da period od 1871. do 1873. bude definisan kao „grozničavo trogodište“, od odlučujućeg značaja za rađanje italijanske industrije. Ovaj polet će, međutim, biti prekinut 1873, kao posledica finansijske krize koja će zahvatiti Evropu i Sjedinjene Američke Države; „velika depresija“ izazvana nizom rizičnih spekulacija i investicija nastaviće se, uz uspone i padove, do 1896. i sasvim sigurno neće pomoći da se izgadi jaz između severa i juga Italije: jug će biti dodatno oštećen činjenicom da značajna ulaganja u železničku mrežu na severu tu neće imati odjeka jer će vlada skoncentrisati svoje napore na razvoj pomorstva.

Na moru nema ni crkava ni taverni, kažu stari ribari. Nema mesta gde se može skloniti jer je od svega što je stvoreno more najveličanstveniji i najneuhvatljiviji element. Ljudsko biće može samo da se pokloni pred njegovom voljom.

Sicilijanci su još davnih dana shvatili da more poštuje samo onog koji njega poštuje. Ono je velikodušno: daje nam ribu i so za ishranu, daje vetar za jedra brodova, daje korale za nakit za svece i kraljeve. Ali je i nepredvidljivo i u svakom trenutku može silovito oduzeti te darove. Zbog toga ga Sicilijanci poštuju, zbog toga puštaju da određuje njihovu egzistenciju: da kuje njihov karakter, da obeležava njihovu kožu, da ih izdržava, da ih hrani, da ih štiti.

More je otvorena granica, u stalnom pokretu. Eto zašto je onaj ko živi na Siciliji stalno nemiran, zašto stalno traži kopno na horizontu i zašto stalno želi da pobegne, da nađe negde drugde ono za šta će, na kraju života, otkriti da ga je uvek imao nadohvat ruke.

Za Sicilijance, more je otac. To shvataju tek kada se nađu negde daleko, kada ne mogu više da osele taj snažni miris algi i soli, koji ih obujmljuje kada se podigne vetar, donoseći ga do uskih prolaza u gradu.

Za Sicilijance, more je majka. Voljena i ljubomorna. Neopohodna. Ponekad okrutna.

Za Sicilijance, more je oblik i granica njihove duše.
Lanac i sloboda.

Na početku je samo šapat, šum, nošen daškom vetra. Rađa se u srcu Olivuce, iza navučenih zavesa, u prostorijama uronjenim u polumrak. Vetar raznosi glas i on postaje sve jači, meša se sa plačem i ridanjem jedne stare žene dok ona steže hladnu ruku.

„Umro je...“, kaže glas i drhti, u neverici. Reč oblikuje stvarnost, utvrđuje ono što se desilo, objavljuje nepovratno. Šapat stiže do ušiju sluga, prelazi na njihove usne, izlazi, ponovo nošen vetrom, kroz dvorište, prema gradu. Odbija se od usta do usta, odeva se u iznenađenje, plač, strepnju, strah, jed.

„Umro je!“, ponavljaju Palermitanci, očiju uperenih prema Olivuci. Ne mogu da poveruju da je čovek kao Vinčenco Florio umro. Istina, bio je star, dugo bolestan, upravljanje trgovačkom kućom je bio poverio sinu, ali ipak... U očima grada, Vinčenco Florio je bio div, toliko silan čovek da niko i ništa nije moglo da ga zaustavi. A odnela ga je moždana kap.

Ima i onih koji se raduju. Već godinama su se u neke duše use-lile zavist, ljubomora, žeđ za osvetom. Ali zadovoljstvo je isprazno. Vinčenco Florio je umro u miru, u svom krevetu, a utehu mu je, u poslednjim trenucima, pružila ljubav supruge i dece. I umro je bogat, okružen svim onim što je svojom voljom ili naklonošću sudbine uspeo da stekne. Moglo bi se čak reći da mu je ta smrt donela milost koju on sam nije imao prema drugima.

„Umro je!“

Sada se glas – zasićen čuđenjem, tugom, besom – uvlači u srce Palerma, nadleće luku i strmoglavu se stropoštava u uličice koje je okružuju. Stiže do Ulice Materasai, gde ga donosi jedan zadihani sluga. Njegova trka je bila uzaludna jer je taj urlik, to: „Umro je!“, već ušao kroz vrata i kroz prozore, otkotrljao se pločicama od majolike, sve do Injaciove spavaće sobe, do supruge novog gospodara kuće *Florio*.

Kada sa ulice čuje povike i plač, Đovana d'Ondes Trigona naglo podiže glavu, njena duga pletenica se zaljulja, a ona se hvata se za rukohvate fotelje i upitno gleda dona Čiču, koja joj je bila guvernanta, a sada joj je pratilja.

Snažno lupaju na vrata. Dona Čiča, instinktivno, štiti glavu novorođenčeta koje drži u naručju – malog Injacija, Injacidua, Đovaninog drugorođenog sina – i ide da otvori. Zaustavlja slugu na pragu i odsečno pita: „Šta je bilo?“

„Umro je! Don Vinčenco je upravo umro.“ I dalje se boreći za dah, sluga usmerava pogled prema Đovani: „Šalje me vaš muž, gospođo, i kaže da se spremite i da naredite da se sredi kuća za posete rođaka.“

„Umro je...?“, pita ona, više iznenađeno, nego ucveljeno. Ne uspeva da oseti tugu zbog smrti tog čoveka kojeg nikad nije volela i zbog kojeg se, naprotiv, uvek osećala neprijatno, do te mere da jedva da je uspevala da nešto kaže u njegovom prisustvu. Da, od pre nekoliko dana se njegovo stanje pogoršalo – to je jedan od razloga zbog kojeg nisu proslavili rođenje malog Injacija – ali nije očekivala tako brz kraj. S mukom se podiže. Porođaj je bio bolan; teško joj je i da stoji. „Moj muž je tamo?“

Sluga potvrdno klima glavom. „Da, dona Đovana.“

Dona Čiča crveni, sklanja pramen crne kose, pobjegao ispod kapice, okreće se i gleda je. Đovana otvara usta da bi nešto rekla, ali ne uspeva. Onda pruža ruke, uzima bebu i steže je na grudi.

Dona Đovana Florio. Od sada će je tako zvati. Ne više „gospođo baronice“, po tituli koju je dobila na rođenju i koja je imala veliki značaj za njeno primanje u tu kuću bogatih trgovaca. Sada više nije važno to što je iz porodice Trigona, jedne od najstarijih u Palermu. Važna je samo činjenica da je ona *gazdarica*.

Dona Čiča dolazi do nje, uzima joj bebu iz ruku. „Trebalo da se obučete u crninu“, šapuće joj. „Uskoro će stići prvi gosti da izjave saučešće.“ U glasu joj je neka nova uslužnost, s prizvukom koji Đovana nikada nije čula. Znak nepovratne promene.

Sada ima jasno određenu ulogu. I moraće da pokaže da je na visini zadatka.

Oseća da joj je dah zastao u grudnom košu, da joj krv otiče iz lica. Hvata se za krajeve kućne haljine, steže ih. „Naredite da se pokriju ogledala i otvorite kapiju dopola“, zatim govori, čvrstim glasom. „Onda dođite da mi pomognete.“

Đovana kreće, odlazi da se presvuče, sa druge strane kreveta sa baldahinom. Ruke joj se tresu, podilazi je jeza. U glavi joj je samo jedna misao.

Sad sam dona Đovana Florio.

Kuća je pusta.

U njoj nema ničeg osim senki.

Senki koje se izdužuju između nameštaja od orahovine i mahagonija, iza poluzatvorenih vrata, među naborima teških zavesa.

Tišina. Ali ne i mir. Odsustvo zvukova, nepokretnost koja guši, oduzima dah, zamrzava pokrete.

Stanovnici kuće spavaju. Svi osim jednog: Injacio, u papučama i kućnom ogrtaču, luta po prostorijama kuće u Ulici Materasai, po mraku. Nesanica, koja ga je mučila u mladosti, vratila se.

Već tri noći ne spava. Otkada mu je umro otac.

Oseća da mu se oči vlaže, snažno ih trlja. Ali ne može da plače, ne sme; suze su za ženske. A ipak oseća nepripadanje, napuštenost i usamljenost, toliko snažno da ga to poništava. U ustima ima ukus patnje, koju guta, zadržava u sebi. Hoda iz jedne sobe u drugu. Zastaje ispred prozora, gleda napolje. Ulica Materasai je uronjena u mrak ispresecan retkim snopovima svetlosti uličnih svetiljki. Prozori drugih kuća su prazne oči.

Svaki udah ima težinu, oblik, ukus, gorčinu. Oh, koliko gorčine.

Injaciju je trideset godina. Otac mu je, pre dosta vremena, poverio na upravljanje vinski podrum u Marsali, a ne tako davno dao mu je ovlašćenje za sve poslove. Od pre dve godine je oženjen Đovanom, koja mu je dala Vinčenca i Injacija, muške naslednike koji garantuju budućnost kuće *Florio*. Bogat je, poštovan, moćan.

Ali ništa ne može da poništi usamljenost koju sa sobom donosi žalost za pokojnikom.

Prazninu.

Zidovi, predmeti, nameštaj nemi su svedoci dana kada je njegova porodica bila na broju, neokrnjena. Kada je red u svetu bio čvrst a vreme određeno zajedničkim radom. Ravnotežom koja se raspršila u hiljadu komada, ostavljajući za sobom krater u čijem centru se nalazi on, Injacio. Oko njega, samo ruševine i beznađe.

Nastavlja da hoda, prolazi hodnicima pored očeve radne sobe. Za trenutak pomisli da uđe, ali shvata da ne bi mogao, ne u toj noći u kojoj su sećanja tako zgusnuta kao da su od mesa. Onda ide napred, penje se stepenicama i stiže do sobe u kojoj je njegov otac primao poslovne partnere na neformalnim sastancima ili se u njoj osamljivao da razmišlja. Prostorija je mala, obložena drvenim oblogama i slikama. Zaustavlja se na pragu, spuštenog pogleda. Kroz otvorene prozore u naletima ulazi bela svetlost i osvetljava kožnu tapaciranu fotelju sa ukrasnim dugmićima i stočić na kojem se nalaze novine, koje je otac čitao veče pre moždanog udara od kojeg je ostao nepokretan. Niko nije imao hrabrosti da ih baci, iako je prošlo više meseci. U uglu stočića očeve naočare *pince-nez** i kutija sa burmutom. Sve je na svom mestu, kao da on treba svakog trenutka da se vrati.

Čini mu se da oseća očev miris, kolonjsku vodu sa primesama žalfije, limuna i mora, njegovo disanje, neku vrstu zadihanog grgoljenja, i njegove teške korake. Vidi ga kako se sprema da čita pisma i dokumente dok mu na licu titra osmeh koji će se pretvoriti u ironičan izraz, pa zatim diže glavu i mrmlja neki komentar, neku primedbu.

Patnja ga proždire. Kako će nastaviti da živi bez njega? Imao je mesece da se o tome brine, da se na to pripremi, ali sada ne zna kako bi. Čini mu da se da samo što nije potonuo, kao onaj put kada se, kao dečak, zamalo udavio u Areneli. Tada se upravo njegov otac bacio u vodu da ga spase. Seća se osećaja kada mu je

* *Pince-nez* – naočare popularne u XIX i na početku XX veka, koje su se nekom vrstom štipaljke kačile za nos i nisu imale drške za uši. Izmišljene su još krajem XIV veka, ali su najveću popularnost stekle između 1880. i 1900. godine. (Prim. prev.)

ponestajalo vazduha, kada mu je morska voda pekla dušnik... kao što ga sada peku suze koje se trudi da odagna. Ali mora da se odupre. Jer sada je on glava porodice i mora da se brine o kući *Florio*. I o svojoj majci, koja je ostala sama. I, naravno, o Đovani, Vinčencu, malom Injaciju...

Uzima vazduh, briše suzne oči. Plaši se da će zaboraviti kako je otac izgledao, da neće uspeti da se seti njegovih ruku ili mirisa. Ali niko to ne sme da zna. Niko ne sme da pročita patnju u njegovim očima. On nije sin koji je izgubio oca. On je novi vlasnik jedne uspešne trgovačke kuće u punom usponu.

U tom trenutku bolne samoće, međutim, može sebi da prizna tu slabost. Želeo bi da pruži ruku i da nađe očevu, da mu traži savet, da radi pored njega, u tišini, kao što su mnogo puta činili.

On, koji je sada otac, želeo bi da ponovo bude samo sin.

„Injacio!“

Njegova majka Đulija zvala ga je šapatom. Videla je njegovu senku kako seče snop svetlosti kroz vrata sobe u kojoj spavaju mali Vinčencino i Injacidu. Sedi na fotelji i ljulja u naručju najmlađeg unuka, koji je stigao na svet dok se deda spremao da ga napusti.

Đulija ima na sebi kućnu haljinu od crnog somota, a seda kosa joj je upletena u pletenicu. Na svetlosti svetiljke Injacio primećuje njene ruke zgrčene od artroze i povijena leđa. Bolovi u kostima je proganjaju godinama, ali je do sada uvek uspevala da stoji pravo. Sada, međutim, izgleda kao da se zgrčila u sebe. Deluje mnogo starije od svojih pedeset devet godina, kao da je iznenada preuzela na sebe sav umor sveta. Naročito zato što su njene oči – tako smirene i pune radoznalosti, izgubile sjaj, ugasile se.

„*Maman*... šta radite ovde? Zašto niste zvali dojilju?“

Đulija ga posmatra u tišini. Ponovo počinje da ljulja bebu, a na trepavicama joj zasija suza. „On bi bio srećan zbog ovog deteta i zbog činjenice da si dobio sinove. Tvoja žena je sposobna: sa dvadeset pet godina ti je već podarila dva naslednika.“

Injacio oseća u srcu novu pukotinu. Seda naspram majke, u fotelju blizu kolenke. „Znam.“ Steže joj ruku. „Najviše me rastužuje to što ih on neće gledati kako rastu.“

Đulija proguta knedlu. „Mogao je duže da poživi. Ali se nije štedeo, nikada. Nikada nije uzeo nijedan dan odmora, čak je i tokom praznika radio... ovde“, kaže, dodirujući slepoočnicu. „Nije uspevao da se zaustavi. Na kraju mi ga je to i odnelo.“ Uzdiše pa grabi sina za ruku. „Zakuni se. Zakuni se da nećeš nikada stavljati rad ispred porodice.“

Đulijin stisak je odlučan, pun očajničke energije koja izvire iz svesti da vreme samo uzima, nikad ništa ne vraća; naprotiv, pali i pretvara sećanja u pepeo. Injacio je uzima za ruku, oseća kosti pod tankim velom od kože. Pukotina u srcu postaje sve veća. „Ma, naravno.“

Đulija odmahuje glavom. Ne prihvata takav mehanički odgovor. Mali Injacio guguče u njenim rukama. „Ne. Moraš da misliš na svoju ženu i na ovu dečicu.“ Jednim sasvim sicilijanskim gestom – ona, Milanežanka, pristigla na ostrvo kada je imala jedva malo više od dvadeset godina, pokazuje bradom prema krevetu u dnu sobe gde spava mali Vinčenco, koji ima godinu dana. „Ti to ne znaš, ne možeš da se toga setiš, ali tvoj otac nije zaista *video* kako rastu tvoje sestre Anđelina i Pepina. Jedva da je i tebe pratio, i to samo zato što si ti bio sin kojeg je želeo.“ Glas joj se utišava, podrhtava od skrivenih suza. „Nemoj da praviš istu grešku. Među stvarima koje možemo da propustimo, detinjstvo naše dece je jedna od najbolnijih.“

On klima glavom, pokriva lice rukama. Godine strogih pogleda mu se vraćaju u sećanje. Tek kada je odrastao, naučio je da odgonetne ponos i ljubav u tamnim očevim očima. Vinčenco Florio nije bio čovek koji se izražavao rečima, već pogledima, koliko god to bilo dobro ili loše. A nije bio ni čovek sposoban da pokaže ljubav. Ne seća se zagrljaja. Možda ponekog nežnog dodira. A ipak, Injacio ga je voleo.

„A Đovanu, svoju ženu... ne zapostavlja je. Voli te, jadna dušica, i stalno traži tvoju pažnju.“ Đulija ga gleda sa mešavinom

prekora i žaljenja. Uzdiše. „Ako si se njome oženio, moraš bar nešto da osećaš prema njoj.“

On mahne rukom kao da hoće da otera neku neprijatnu misao. „Da“, mrmlija. Ali ne govori više ništa i spušta pogled kao da želi da se otrgne od majčinog pogleda, koji mu je uvek prodirao do dubine duše.

Taj bol pripada samo njemu.

Đulija ustaje i, sporim koracima, nosi malog Injacija do kolenke. Beba okreće glavicu uz uzdah zadovoljstva i prepušta se snu.

Injacio je na pragu, čeka je. Spušta joj ruku na rame i prati je prema njenoj sobi. „Zadovoljan sam što ste odlučili da dođete ovde, barem u prvo vreme. Nisam mogao da zamislim da budete tako sami.“

Ona potvrdno klima glavom. „Olivuca je previše velika bez njega.“ *Prazna. Zauvek.*

Injacio oseća kako mu zastaje dah.

Đulija se uvlači u sobu koju su joj sin i snaha dodelili, istu onu u kojoj je, pre mnogo godina, živela njena svekrva Đuzepina Safioti Florio. Stroga žena, koja je izgubila muža dok je bila još mlada, koja je odgajila Vinčenca zajedno sa Injaciom, deverom, i koja se dugo vremena protivila njenom ulasku u porodicu, smatrajući da je loša i željna bogatstva i statusa. Sada je i ona sama udovica. Ostaje u sredini sobe dok sin zatvara vrata, pa zatim spušta pogled na bračni krevet.

Ne čuje Injacio njene reči. I ne bi mogao ni da shvati Đulijin bol, koji je drugačiji od njegovog: više iz dubine utrobe, reskiji, beznadežan.

Jer su se ona i Vinčenco izabrali, želeli su se i voleli, uprkos svemu i svima.

„Kako ću da živim bez tebe, ljubavi moja?“

Vrata blago zagrebu pod pa se nečujno zatvore. Dušek pored nje se uleže, Injaciovo telo ponovo zauzima prostor, odiše mlakoćom koja se meša sa njenom.

Đovana usporava dah, pravi se da spava, iako ju je san napustio u trenutku kada je muž ustao. Zna dobro da Injacio pati od nesani-
ce, a ona, koja ima lak san, često ostaje budna i nepomična. Tome
treba da se doda, po njenom mišljenju, i činjenica da je očeva smrt
pogodila Injacija više nego što on želi da prizna.

Širom otvorenih očiju gleda u mrak. Dobro se seća kada je prvi
put videla Vinčenca Florija: stamen čovek, namršten, isprekida-
nog disanja. Posmatrao ju je kao što se posmatra stoka na pijaci.

Ona je, od strahopoštovanja, uspela samo da spusti pogled ka
zemlji i zagleda se u pod u salonu Vile dele tere rose, malo izvan
zidina Palerma.

Onda se on obratio supruzi, nečim što je trebalo da liči na šapat,
ali je odjeknulo salonom D'Ondeovih: „Da nije previše mršava?“

Đovana je naglo podigla pogled. Zar treba da joj se prebacuje
što je provela čitav život pokušavajući da ne postane kao njena
majka, toliko debela da je postala bezoblična? Da nije možda hteo
da kaže da neće moći da bude dobra supruga? Pogođena optu-
žbom da ne odgovara svrsi, bila je pogledala u Injacija, nadajući
se da će reći nešto u njenu odbranu.

Ali on je ostao ravnodušan, sa neodređenim, nezainteresova-
nim osmehom na usnama.

Njen otac, Đoakino D'Ondes, konte od Galitana, razuverio je
Vinčenca: „Zdrava je ženska“, ponosno je izjavio. „I daće zdrave
sinove vašoj kući.“

Da, jer je njena sposobnost da rađa sinove jedino što je zaista
zanimalo don Vinčenca: ne da li je debela ili mršava niti da li je
Injacio u nju zaljubljen.

A ipak, uprkos svemu, ona je ušla u kuću Floriovih sa srcem
punim ljubavi za tog muža tako punog samokontrole, gospodara
sopstvenih emocija.

Bila je ushićena, da, jer se odmah zaljubila u njega – od trenutka
kada ga je prvi put videla u Kazinu dama i kavaljera, kada joj još nije
bilo ni osamnaest godina – a potom ju je osvojila mirnoća koju je on
znao da joj ulije, a koja kao da je izvirala pravo iz njegovog nepri-
kosnovenog ubeđenja da je superioran. Iz spokojstva njegovih reči.

Žudnja se pojavila kasnije, kada su počeli da dele intimu. Ali ju je upravo ona zavela, upravo je zbog nje pomislila da je njihov brak drugačiji od onih koje su joj drugi opisivali, da između njih postoji emocija, ili barem poštovanje. Svi su je upozoravali, počevši od majke, sa njenim mračnim aluzijama da će trebati da se „žrtvuje“ i da „podnosi“ muža, do oca Berta, koji ju je na dan venčanja opomenuo: „Strpljenje je najveća vrlina jedne supruge.“

Naročito ako se udaje za jednog od Floriovih, dodao je njegov pogled.

I bila je strpljiva, pokoravala se, neprekidno tražeći neki znak potvrde ili barem priznanja. Dve godine je živela između suzdržane ljubaznosti dona Đulije i probadajućih pogleda don Vinčenca, osećajući se stalno pogrešnom, zbog svog miraza – ne preterano velikog – ili zbog svog obrazovanja, koje je umnogome zaostajalo za obrazovanjem njenih zaova, i izgubljenom u kući i u porodici za koje je otkrila da su joj strane. Tešila se svojim plemićkim ponosom, krvlju porodice Trigona. Ali naročito onim što je osećala jer je u toj kući i u toj porodici bio Injacio.

Uporno, odlučno, čekala je da on primeti da ona postoji. Da je zaista vidi.

Ali dobila je samo srdačnu ljubaznost, mlaku i nepostojanu naklonost.

Čuje blago hrkanje čoveka iza svojih leđa. Okreće se, u mraku posmatra njegov profil. Već mu je dala dva sina. Voli ga, slepo i glupo, zna to.

Ali zna i da to nije dovoljno.

Istina je, misli Đovana, *da se čovek na sve navikne*. A nju su predugo navikavali da se zadovoljava mrvicama. Ali sada želi više. Sada želi da zaista bude njegova žena.

Ujutro 21. septembra 1868. notar Đuzepe Kvatroki čita poslednju volju Vinčenca Florija, trgovca. U crnom odelu engleske izrade i sa kravatom od crnog vunenog krepa, Injacio sluša poglavlja

testamenta, podjeljenog po sektorima interesovanja kuće *Florio*. Na stolu se nalaze mnogobrojne fascikle, poslagane u uredne gomile. Notarov sekretar ih uzima, proverava spisak dobara. Litanija mesta, imena, brojeva.

Injacio ostaje hladnokrvan. Niko ne može da vidi drhtanje njegovih ruku prekrštenih ispod stola.

Oduvek je znao da je mreža njihovih poslova veoma raširena, ali kao da tek u tom trenutku postaje *zaista* svestan koliko je složena i strukturirana. Do samo pre nekoliko dana on se bavio isključivo pojedinim sektorima, naročito vinskim podrumom u Marsali. Voleo je da provodi u vinariji dane berbe grožđa i da čeka zalazak sunca da bi video kako ono nestaje iza obrisa Egadskih ostrva, iza lagune Stanjone.

Sad se, međutim, ispred njega uzdiže planina od papira, novca, ugovora i obaveza. Moraće da je osvoji, da stigne do njenog vrha, i to i dalje neće biti dovoljno: moraće da je pokori. Floriovi moraju *uvek* da gledaju dalje. Tako su radili njegov deda Paolo i deda stric Injacio, kada su napustili Banjaru da bi došli u Palermo. Tako je radio njegov otac kada je osnovao vinski podrum u Marsali, kada je preuzeo rukovođenje tunjarom u Favinjani, ili kada se zainatio – protiv svih – da želi topionicu *Orete*a, koja sad daje hleb i zaposlenje desetinama ljudi. I nikad nije bilo sumnje da će doći red i na njega da nastavi tim putem. On je muško u porodici, naslednik, onaj koji će morati da nastavi porodičnu tradiciju i da učvrsti moć i bogatstvo.

Jednim jedinim pokretom Injacio podiže ukrštene ruke, koje su konačno prestale da drhte, i spušta ih na sto. Zatim se zagleda u domali prst; tu, ispod burme, nosi prsten od kovanog zlata koji mu je otac dao na dan njegovog venčanja sa Đovanom, dve godine ranije: pripadao je stricu po kojem nosi ime i, još ranije, njegovoj prababi Rozi Belantoni. Nikad mu se nije činio tako teškim.

Notar je nastavio da čita: sada je već stigao do dela koji se tiče majke i sestara, za koje je određena zaostavština. Injacio sluša, klima glavom, zatim potpisuje dokumente kojima prihvata nasledstvo.

Na kraju ustaje, gleda oko sebe. Zna da svi očekuju da nešto kaže. Ne želi i ne sme da ih razočara. „Hvala vam što ste došli. Moj otac je bio izuzetan čovek: nije bio lakog karaktera, ali je uvek bio odan svima i hrabar u svojim potezima.“ Pravi pauzu, bira reči. Leđa su mu prava, glas čvrst. „Pouzdam se u to da ćete nastaviti da radite za kuću *Florio* sa istim zalaganjem kao što se to činili dok je bio živ. A ja imam nameru da nastavim njegovo delo, da učinim naše firme još solidnijim, još jačim. Ali neću zaboraviti da je, pre svega, kuća *Florio* resurs za mnoge osobe i da im osigurava hleb, posao, dostojanstvo. Obećavam vam da ću se naročito pobrinuti o njima... o vama. Zajedno ćemo učiniti da ova kuća postane srce Palerma i cele Sicilije.“ Pokazuje na fascikle ispred sebe, polaže ruke na njih.

Poneko odobrava klimanjem glave. Bore od zabrinutosti se poravnavaju, napeti pogledi se opuštaju.

Barem za sada im nisu potrebna druga razuveravanja, misli Injacio, i oseća kako mu se ramena opuštaju. *Ali već sutra će biti drugačije*.

Okupljeni ustaju, približavaju se: ponovo izjavljuju saučešće, poneko ugovara sastanak. Injacio zahvaljuje i daje znak svom sekretaru da se pobrine za zakazivanje sastanaka.

Vinčenco Đakeri je poslednji koji dolazi do njega, zajedno sa Đuzepeom Orlandom. Oni su mu pre svega porodični prijatelji, a tek onda saradnici i savetnici kuće *Florio*. Vinčenco je brat Karla Đakerija, desne ruke Injaciovog oca i arhitekta vile Kvatro pici, koji je preminuo pre tri godine. Ta smrt je bila još jedna od onih žalosti koje je Vinčenco istrpeo ostajući hladnokrvan, zatvarajući se u sebe. Đuzepe je pak sposoban mašinski inženjer, stručnjak za trgovačke brodove, u prošlosti garibaldinac, a u sadašnjosti miran funkcioner i dobar otac porodice.

„Moramo da razgovaramo, don Injacio“, počinje Đakeri, bez najava. „Radi se o parobrodima.“

„Znam.“

Ne, ne sutra: već danas, misli Injacio stisnutih usana. *Nema vremena, nisam ga imao niti ću ga ikada više imati*.

Gleda u ovu dvojicu, za trenutak zadržava dah pre nego što ga pusti napolje. Prati ih izvan salona gde sluge dodaju rukavice i šesire rođacima koji su stigli na sahranu i na čitanje testamenta. Pozdravlja sestru Anđelinu i njenog muža Luiđija de Pačea; rukuje se sa Avgustom Merleom, svekrom sestre Đuzepine, koja već godinama živi u Marselju.

Tri muškarca se upućuju prema Vinčencovoj radnoj sobi. Na pragu Injacio okleva, kao što se desilo i veče pre toga, kao da ispred sebe ima zid. Bezbroy puta je ušao u tu sobu, ali samo dok je otac bio živ, dok je on držao u rukama konce kuće *Florio*.

A sad, sa kojim pravom on tu ulazi? Ko je on, bez oca? Svi govore da je naslednik, ali da nije pre običan šarlatan?

Zatvara oči i jedan dugi trenutak zamišlja da otvara vrata i da ga zatiče tu, u njegovoj kožnoj fotelji. Vidi glavu koja se podiže, raščupanu sedu kosu, nabrano čelo, ispitivački pogled, ruku u kojoj steže list hartije...

Ali ruka koja mu se spušta na rame pripada Vinčencu Đakeriju. „Samo hrabro“, kaže u jednom dahu.

Ne, ne danas: sada, misli Injacio dok pokušava da otera strah koji ga pritiska. Njemu je smrt odnela oca; njima je odnela vodiča. *Sada, ne kasnije* jer je došao trenutak da pokaže da će biti dostojan naslednik svog oca. Da njegov život – posvećen kući *Florio* od trenutka kada je došao na ovaj svet – nije beskoristan. Da mu ga bol nije učinio krhkim i da, sve i da jeste tako, mora to da sakrije. On mora njih da razuveri. Vreme za potvrde i utehe se već završilo, za njega. Naprotiv, čini mu se da nikada nije ni bilo počelo.

Onda uspeva da savlada taj zid. Ulazi u prostoriju, zauzima njen prostor. Radna soba ponovo postaje ono što jeste: mesto za rad, obloženo izrezbarenim panelima od tamnog drveta, sa masivnim nameštajem, dve kožne fotelje i velikim pisaćim stolom od mahagonija, koji je zatrpan dokumentima, papirima i knjigovodstvenim izveštajima.

Seda za *taj* sto, u *tu* fotelju. Pogled mu se na trenutak zaustavlja na mastionici i na poslužavniku na kojem se nalaze nož za hartiju,

pečati, lenjir, nekoliko listova upijajuće hartije. Na jednom od njih otisak prsta.

„Dakle.“ Duboko udahne. Na podlozi za ruku vidi poruke sa izjavama saučešća. Na vrhu se nalazi poruka od Frančeska Kri-spija. *Moraću i njemu odmah da odgovorim*, misli. Krispi i njegov otac su se upoznali po dolasku garibaldinaca u Palermo i među njima su se ubrzo rodili iskren odnos i uzajamno poverenje, koji su se s godinama učvrstili. Krispi je bio advokat Floriovih a sada se čini da je započeo sjajnu političku karijeru: nedavno su ga izabrali za izborni okrug Malje i Kastelvetrano. „Prvo moramo da sve umirimo. Treba da i dalje imaju poverenja u nas, kao i do sada.“

„A šta mislite o aferi sa državnim subvencijama? Priča se da je vlada nerada da ih obnovi, a za kuću *Florio* bi bilo opasno da se nađe bez ove pomoći. Sredozemno more je puno kompanija koje bi se međusobno potopile topovskom đuladi za rutu više.“

Odmah u prvu borbenu liniju, misli Injacio. Najškakljivije pitanje odmah.

„Znam to dobro i nemam nikakvu nameru da pustim da me zaobiđu. Planiram da se obratim generalnom direktoru Pošte Barbavari: mislim da bi trebalo da mu potvrdimo da imamo jasne ideje o spajanju naših *Poštanskih parobroda* sa firmom *Akosato i Pejrano* iz Đenove, koja, kao što znate, zajedno sa kompanijom *Rubatino*, poseduje više od polovine ukupnog nacionalnog prevoza parobrodima. Ovaj potez bi doveo do nesumnjivog opšteg poboljšanja transportnih linija, i naročito do pojačanja naše flote. Ali pre svega ću mu se požaliti zbog ukidanja rute za Livorno: za nas je ovo ogromna šteta jer je prekinuta direktna veza između Sicilije i centra Italije. Za uručenje pisma ću se obratiti našem posredniku pri ministarstvu, kavaljeru Šiboni, koji će se zalagati za naš interes.“

Orlando masira butine, frkće. „Šibona je običan potrčko, a njegova jedina prednost je to što je u ministarstvu. Ali mastiljar ostaje mastiljar, i ne znam koliko će da ga saslušaju. Treba nam neko na višoj poziciji.“